

Piotr Dymmel

(Lublin)

ORCID: 0009-0007-2718-7695

Nowo odkryta pieczęć burmistrza Lublina z XVI wieku

ZARYS TREŚCI: Artykuł jest poświęcony pieczęci odcisniętej dwukrotnie na dwóch ekstraktach z ksiąg miejskich Lublina z 1539 r. Pieczęć ta była dotychczas tylko opisana, natomiast nie znano jej wizerunku. Obecnie została przedstawiona w kontekście dyplomatyczno-archiwalnym oraz scharakteryzowano ją pod względem ikonograficznym i heraldycznym.

SŁOWA KLUCZOWE: Lublin, XVI w., władze miasta, kancelaria miasta, pieczęcie miejskie.

ABSTRACT: The paper is devoted to the seal imprinted two times on two excerpts from the Lublin city registers of 1539. The seal had been described so far but its image was not known. It is now presented in the diplomatic-archival context and characterized in iconographic and heraldic terms.

KEY WORDS: Lublin, 16th century, city authorities, city chancellery, city seals.

W czasie opracowywania staropolskich dissolutów w Archiwum Państwowym w Lublinie zostały odnalezione odciski pieczęci miasta Lublina, która dotychczas była znana tylko z krótkiej wzmianki Mariana Gumowskiego. Ten zasłużony dla polskiej sfragistyki badacz widział ją przed 1939 r. na dokumencie przechowywanym w Archiwum Skarbowym w Warszawie i opisał w pracy o pieczęciach i herbach miejscowości województwa lubelskiego wydanej w 1959 r.¹ Niestety w publikacji tej

---

¹ M. Gumowski, *Pieczęcie i herby miejscowości województwa lubelskiego*, Lublin 1959, s. 57.

nie została zamieszczona podobizna pieczęci, co było szczególnym brakiem wobec zniszczenia w czasie II wojny światowej zasobu warszawskiego archiwum².

Istniała uzasadniona obawa, że nie zachował się więcej żaden egzemplarz tej pieczęci, tym bardziej że nie odnaleziono go w czasie systematycznego opracowywania materiałów archiwalnych, prowadzonego w lubelskim archiwum po II wojnie światowej. Właśnie w tym archiwum, które w swoim zasobie przechowuje dawną produkcję kancelaryjną miasta Lublina, można było oczekiwać takiego znaleziska. Brak materialnego śladu tej pieczęci spowodował, że informację o niej pominięto w wydanym przez Marię Trojanowską katalogu pieczęci lubelskich, który powstał na podstawie materiału archiwalnego opracowanego i zinwentaryzowanego do połowy lat 70. ubiegłego wieku³.

Po prawie 30 latach od wydania tego katalogu Henryk Seroła odnalazł w zbiorach Biblioteki Czartoryskich w Krakowie pieczęć, która odpowiadała opisowi Gumowskiego. Pieczęć ta była odcisnięta na zeznaniu podatkowym Lublina z 1535 r., a jej dysponentem był burmistrz miasta. Autor monografii o herbach miast małopolskich określił ją jako sygnetową o średnicy 13 mm, przedstawiającą herb Lublina z syglami nad tarczą S·P·L⁴. Niestety, podobnie jak w pracy Gumowskiego, nie opublikowano wizerunku pieczęci⁵.

Tym większym zaskoczeniem było odnalezienie w zasobie Archiwum Państwowego w Lublinie pieczęci, która swoim wyglądem i czasem używania pasowała do opisów podanych przez Gumowskiego i Serołę. Co ciekawe, zachowała się ona w dobrym stanie bez większych ubytków od razu w dwóch egzemplarzach, jej dwa odciski znajdują się bowiem na kartach bifolium zawierającego ekstrakty z ksiąg miejskich Lublina z 1539 r. (il. 1 i 2)⁶. Pieczęć ma kształt okrąg-

---

² Należy dodać, że w zbiorze sfragistycznym Gumowskiego przechowywanym w Ossolineum we Wrocławiu znajdują się reprodukcje dwóch pieczęci sygnetowych burmistrzowskich z XVI w., zob. R. Forysiak-Wójciński, *Sfragistyka miejska w Ossolineum – materiały i zbiory po profesorze Marianie Gumowskim*, [w:] *Zbiory pieczęci w Polsce*, red. Z. Piech, W. Strzyżewski, Warszawa 2009, s. 204.

³ M. Trojanowska, *Katalog pieczęci miasta Lublina od roku 1317 do roku 1811*, „Archeion”, t. 60, 1974, s. 105–123. Katalog ten jest kontynuacją artykułu tej autorki – zob. M. Trojanowska, *Pieczęć miasta Lublina od roku 1317 do roku 1811*, „Archeion”, t. 60, 1974, s. 81–104.

⁴ H. Seroła, *Herby miast małopolskich do końca XVIII wieku*, Warszawa 2002, s. 86.

⁵ Pragnę w tym miejscu podziękować prof. Henrykowi Seroce za informacje na temat stanu zachowania tej pieczęci.

⁶ Wspomniane ekstrakty dokumentów znajdują się w zasobie Archiwum Państwowego w Lublinie (dalej: APL) w zespole o numerze 22 Akta miasta Lublina, seria 1 Dokumenty miasta Lublina, sygnatura 467.

ły, a jej średnica wynosi 14 mm. W jej polu znajduje się herb miasta Lublina przedstawiający w renesansowej tarczy kozła wspinającego się na krzew winnej latorośli. Nad tarczą zostały umieszczone litery S·P·L. Porównanie tych dwóch sfragistycznych zabytków z dość ogólnym opisem Gumowskiego nie pozostawia wątpliwości, że badacz ten widział w Archiwum Skarbowym odcisk tej samej pieczęci. Pisał on:

Wreszcie istnieje jeszcze XVI-wieczna pieczęć sygnetowa, używana zapewne przez burmistrza, która wyobraża skaczącego kozła, ale bez drzewa i zamiast napisu ma tylko litery SPL (*senatus populusque lublinensis*). Znalazła się ona wyciśnięta na dokumencie z 1536 r. w Archiwum Skarbowym w Warszawie⁷.

Na zgodność tę wskazują tak istotne elementy jak: rozmiar pieczęci, wizerunek kozła w polu, brak inskrypcji w otoku, litery S·P·L nad tarczą herbową, sposób umocowania pieczęci i bliski sobie czas jej używania.

Odnalezione odciski znajdują się na dwóch kartach papierowych o wymiarach 21,9 × 32,7 cm. Karty te tworzą bifolium, a zatem powstały przez złożenie na pół arkusza papieru. Pieczęć została odcisnięta na kartach przez papier na podkładzie masy woskowej (il. 3 i 4). Oba odciski są wyraźne i czytelne, co wskazuje na staranność pracy w kancelarii miejskiej oraz na dobry stan zachowania stempla typariusza pieczęci, który wówczas nie nosił śladów nadmiernego zużycia.

Oba odciski są niemal identyczne, co pozwala traktować je jako równorzędne zabytki sfragistyczne i można na ich podstawie z dużą pewnością odtworzyć pierwotny wzorzec pieczęci. Miała ona kształt okrągły, a jej średnica wynosiła 14 mm, zatem należała do pieczęci mniejszych rozmiarów. Z tego zapewne powodu Gumowski i Seroka uznali ją za pieczęć sygnetową, którą obecni badacze sfragistyki nazywają pierścieniem pieczętnym i definiują jako pierścień, w który został oprawiony stempel⁸. Dziś trudno jednoznacznie stwierdzić, jaką formę miał historyczny typariusz, ten bowiem się nie zachował. Być może rację mieli wymienieni wyżej dwaj badacze, widząc w nim pieczęć sygnetową, chociaż możliwe były także inne jego kształty. Szukając przesłanek na rzecz pierścienia pieczętnego, należy także zwrócić uwagę na osobę dysponenta pieczęci, którym był lubelski burmistrz, oraz na fakt, że ze wszystkich znanych pieczęci miasta

⁷ M. Gumowski, op. cit., s. 57.

⁸ Zob. *Opracowanie materiałów sfragistycznych w archiwach*, red. P. Gut, M. Hlebionek, Warszawa 2020, s. 132.

Lublina tylko ta miała tak mały rozmiar. Inne (ogólnomiejskie, radzieckie, burmistrzowskie, wójtowsko-ławnicze i sądów miejskich) były znacznie większe⁹.

Dobry stan zachowania odcisków pozwala szczegółowo opisać ikonografię pieczęci. Pole pieczęci jest wyznaczone wokół skraju stempla ornamentem powstałym z nałożenia na cienką linię poprzecznych karbów. Technika ta może przypominać do złudzenia ornament perełkowy. Pieczęć nie ma oddzielnego pola otokowego, w którym zwykle umieszczano legendę. W polu pieczęci znajduje się herb Lublina przedstawiający w tarczy kozła wspinającego się na krzew winnej latorośli. Nad tarczą została umieszczona inskrypcja składająca się z trzech majuskulnych liter S·P·L. Każda litera jest oddzielona kropkami położonymi mniej więcej pośrodku ich wysokości.

Prawidłowe odczytanie legendy S·P·L jest podstawowym warunkiem poznania dysponenta pieczęci i określenia jej funkcji. Jak już wcześniej wspomniano, Gumowski uważał, że pieczęci tej zapewne używał burmistrz miasta, jednocześnie legendę odczytał w pełnym brzmieniu jako *senatus populusque lublinensis*, co mogłoby wskazywać na zupełnie innego dysponenta. Odczyt inskrypcji w brzmieniu *senatus populusque lublinensis*, nawiązującym do akronimu SPQR (Senatus PopulusQue Romanus), jakim starożytni Rzymianie określali swoje państwo, nie znajduje uzasadnienia ani w źródłach sfragistycznych, ani w ustroju Lublina. Zaproponowany odczyt legendy wskazywałby na rolę rady i obywateli miasta, a sama pieczęć miałaby wtedy charakter ogólnomiejski lub radziecki, co przy dość skromnych wymiarach trudno uznać za wystarczającą manifestację władzy i znaczenia gminy miejskiej Lublina. W tym kontekście ważne jest wydobycie przez Trojanowską informacji z 1533 r. o używaniu w Lublinie większej pieczęci (*sigillum maius*), która prawdopodobnie była wspólną pieczęcią burmistrza i rady¹⁰.

Już wcześniej zwrócono na to uwagę, wyjaśniając, że występujący w legendzie skrót S·P·L należy odczytywać jako S(IGILLUM) P(ROCONSULARE) L(UBLINENSIS)¹¹. Propozycja ta jest aktualna, chociaż nie można wykluczyć, że sygla S jest skrótem wyrazu SIGNETUM w ówczesnej terminologii oznaczającym sygnet z wrytym znakiem, w tym przypadku herbem Lublina, służący

⁹ Rodzaje i rozmiary pieczęci podaje M. Trojanowska, *Katalog pieczęci*, passim.

¹⁰ M. Trojanowska, *Pieczęcie*, s. 87.

¹¹ P. Dymmel, *System sfragistyczny średniowiecznego Lublina. Próba rekonstrukcji*, [w:] *Pieczęć w Polsce średniowiecznej i nowożytnej. Zbiór studiów*, red. P. Dymmel, Lublin 1998, s. 213–214, przyp. 82. Podobnie H. Seroka, op. cit., s. 86, przyp. 370, który dał inną lekcję dla sygli P – S(IGILLUM) P(ROCONSULARIS) L(UBLINENSIS).

do pieczętowania. W omawianej sytuacji wyraz *signetum* wprost wskazywałby na pieczęć w formie sygnetu, czyli pierścienia pieczętnego, co, jak wcześniej sugerowano, może mieć realne uzasadnienie. Niezależnie od tego, jak będziemy rozwiązywać S – *sigillum* lub *signetum*, chociaż za wersją *sigillum* przemawia ówczesna terminologia kancelaryjna, o czym niżej, wątpliwości nie budzi odczyt pozostałych dwóch sygli P i L jako *proconsulare lublinensis*, co jednoznacznie wskazuje, że dysponentem tej pieczęci był burmistrz Lublina. Taka propozycja odczytu znajduje potwierdzenie w dziejach lubelskich pieczęci burmistrzów, które znamy od XVII w. W najstarszej dotychczas publikowanej pieczęci burmistrzowskiej z 1. połowy XVII stulecia także występuje legenda w postaci akronimu SPCL, ale jej związek z funkcją burmistrza jest tutaj potwierdzony materiałem dyplomatycznym, natomiast w późniejszych zabytkach sfragistycznych z XVIII w. w samych legendach wymienia się burmistrza (*sigillum proconsulare*) jako dysponenta pieczęci¹².

Kwestię dysponenta pieczęci ostatecznie rozstrzygają same dokumenty, przy których ona występuje. Jak już wcześniej wspomniano, oba odciski znajdują się na ekstraktach z ksiąg wójtowskich Lublina. Pierwszy, z 4 lipca 1539 r., dotyczy sprawy Wawrzyńca Starczynowskiego, bakałarza sztuk wyzwolonych, oskarżonego przez Zofię, wdowę po Janie Piszni krawcu lubelskim, o zgwałcenie. Drugi, z 19 grudnia tego samego roku, dotyczy także Wawrzyńca Starczynowskiego oskarżonego tym razem przez Jadwigę, wdowę po Macieju Pieczeniu, o gwałt. W obu ekstraktach pod tekstem występuje formuła ekstrakcyjna¹³, obok której także pod tekstem przyłożono pieczęć. W samej formule ekstrakcyjnej została podana informacja o wykonaniu odpisu z akt sądowych wraz z powołaniem się na pieczęć burmistrza (*proconsulari sub sigillo extracta*), którą ekstrakt został uwierzytelniony¹⁴. W tym miejscu warto zwrócić uwagę, że w ówczesnej praktyce kancelaryjnej w obu formułach ekstrakcyjnych posłużono się terminem *sigillum*, co powinno jednoznacznie rozstrzygać poprawny odczyt sygli S na pieczęci.

Odnalezienie odcisków z 1539 r., podobnie jak pieczęci z 1535 r. w zbiorach krakowskich, ma istotne znaczenie dla uzupełnienia katalogu pieczęci miasta Lublina. Dotychczas w grupie pieczęci burmistrzowskich najwcześniej zachowa-

¹² Zob. M. Trojanowska, *Katalog pieczęci*, s. 109–117.

¹³ W ekstrakcie z 4 lipca 1539 r. formuła ta brzmi: „Ex actis dominorum consulum Lublinensis, proconsulari sub sigillo extracta”. Tej samej treści formułę ma ekstrakt z 19 grudnia.

¹⁴ W dokumencie z 1535 r. w koroboracji wprost jest mowa o pieczęci burmistrza: *sigillum nostrum proconsularis* – zob. H. Seroka, op. cit., s. 86, przyp. 370.

ne pochodziły z 1. połowy XVII w.¹⁵, chociaż wiadomo, że funkcja burmistrza w Lublinie jest dużo starsza, bo potwierdzona już od końca XIV w.¹⁶ Prawdopodobnie pieczęć burmistrza nie powstała w średniowiecznym okresie sfragistyki miejskiej¹⁷, ale jej dalsza nieobecność w XVI w., wobec wzrastającej roli tej funkcji w systemie władz miejskich Lublina, byłaby czymś niezrozumiałym. Teraz już wiadomo, że nic takiego nie miało miejsca, odnalezione odciski poświadczają stosowanie pieczęci burmistrza co najmniej od lat 30. XVI w. i jest bardzo prawdopodobne, że pieczęć ta była w ogóle pierwszą pieczęcią burmistrzowską w Lublinie. Jej genezę należy wiązać z ogólniejszymi zmianami w systemie sfragistycznym miasta, jakie zaszły w latach 30. XVI w., na które wpływ miały trzy zasadnicze czynniki. Za najważniejszy należy uznać dokonujące się u progu czasów nowożytnych przekształcenia ustrojowe władz miejskich, co wymagało wyposażenia ich w nowe atrybuty władzy, jakimi były pieczęcie urzędowe. Z tym procesem były nieodłącznie związane zmiany w strukturze kancelarii miejskiej, jej organizacji i funkcji oraz produkcji dokumentowej odpowiednio do nowego kształtu i zakresu władz miejskich. Trzecim czynnikiem były zniszczenia dokonane przez pożar Lublina w 1515 r., którego skutki nie ominęły miejskiego archiwum. W celu odbudowy narzędzi kancelaryjnych należało odnowić lub wykonać nowe pieczęcie miasta. Jednym ze skutków dokonujących się wówczas zmian było pojawienie się osobnej pieczęci burmistrza, która podobnie jak pieczęcie innych dysponentów, tj. rady i ławy, powstała w latach 30. XVI stulecia¹⁸.

Pieczęć burmistrza jest pieczęcią herbową, gdyż w jej polu zostało umieszczone wyobrażenie herbu Lublina. Jego przedstawienie jest tu dominującym elementem ikonograficznym, który niesie ze sobą określone treści i przesłanie. Trzeba podkreślić, że na zabytkach sfragistycznych jest to pierwsze przedstawienie herbu Lublina w pełnej postaci, z tarczą i godłem, ale oczywiście ze zrozumiałych względów bez barw. Wcześniejsze pieczęcie, podobnie jak i te współczesne omawianej, przedstawiały same godło bez tarczy herbowej. Tar-

---

¹⁵ M. Trojanowska, *Katalog pieczęci*, s. 114–115. Wobec odnalezienia pieczęci burmistrzowskiej z XVI w. należy sprostować stwierdzenie autorki, że pieczęć burmistrza używana w XVII w. jest tą samą, którą Gumowski widział przy dokumencie z 1536 r. To są dwie różne pieczęcie.

¹⁶ K. Myśliński, *Wójt dziedziczny i rada miejska w Lublinie 1317–1504*, Lublin 1962, s. 32–33. Zob. także R. Szczygieł, H. Gmiterek, P. Dymmel, *Lublin. Dzieje miasta*, t. 1: *Od VI do końca XVIII wieku*, Lublin 2008, s. 70–75.

¹⁷ P. Dymmel, op. cit., s. 213–214.

¹⁸ Szerzej na ten temat zob. ibidem oraz M. Trojanowska, *Pieczęcie*, s. 86–87 i M. Stankowa, *Kancelaria miasta Lublina XIV–XVIII w.*, Warszawa 1968, s. 29, 33.

cza herbu umieszczonego na tej pieczęci jest utrzymana w stylu wczesnorenansowym. Charakterystyczne dla niej są wcięcia po obu bokach tarczy oraz wyprofilowana z małym wgłębieniem jej górna krawędź (szczyt) i zaokrąglony dół. Ten kształt znamionuje odejście od stylu tarczy gotyckiej w ogóle, bo przecież i tak na wcześniejszych pieczęciach miejskich lubelskich tarcza nie występowała.

Marian Gumowski stwierdził, że na oglądanym przez niego odcisku z 1536 r. pieczęć przedstawia skaczącego kozła, ale bez drzewa. Z tego opisu należy wnosić, że ten wytrawny badacz sfragistyki i heraldyki polskiej dysponował niezbyt czytelnym odciskiem pieczęci, stąd zapewne nie był w stanie rozpoznać wszystkich przedmiotów tworzących godło herbu. Z kolei Seroka nie miał wątpliwości, że herb na starszym o rok odcisku krakowskim przedstawia kozła zwróconego w prawo, który wspina się na winorośl¹⁹. Zachowane odciski lubelskie także pozwalają stwierdzić, że godło herbu składa się z dwóch przedmiotów: kozła i drzewa, pod którym zapewne kryje się krzew winnej latorośli. Krzew ten został wyprofilowany z uwzględnieniem krzywizny boku tarczy, stąd łatwo go przeoczyć. W herbie Lublina na pieczęci burmistrzowskiej przedstawiono kompozycję ikonograficzną złożoną z kozła zwróconego heraldycznie w prawo (tj. w lewą stronę od patrzącego) wspinającego się na krzew winnej latorośli. Ta kompozycja zamieszczona także na innych pieczęciach z tego czasu, choć z pewnymi stylizacyjnymi odmianami, wprowadziła do przestrzeni heraldycznej nową wersję herbu Lublina – żywą do dnia dzisiejszego. Trzeba wyraźnie zaznaczyć, że odeszła ona od średniowiecznej ikonografii napieczętej przedstawiającej stojącego kozła w kierunku wzbogacenia wizerunku o krzew winnej latorośli i zmiany pozycji kozła ze stojącej na wspięty²⁰. Jej dopełnieniem jest umieszczenie tego wizerunku w polu tarczy herbowej, co zdaniem niektórych badaczy świadczy o dokonanym procesie heraldyzacji znaku napieczętego²¹. Pieczęć burmistrza zachowana na odciskach z 1535 i 1539 r. jest zatem najstarszym obecnie zna-

¹⁹ H. Seroka, op. cit., s. 86.

²⁰ R. Szczygieł, H. Gmiterek, P. Dymmel, op. cit., s. 167–169. Zob. także H. Seroka, op. cit., s. 164–166 i T. Panfil, *Herb Lublina. Geneza, symbolika, funkcje*, Lublin 1999, s. 32–36.

²¹ Pojęcie heraldyzacji dla herbów miast omówił Józef Szymański – zob. idem, *Herb – znak samorządowej wspólnoty*, [w:] *Polskie tradycje samorządowe a heraldyka. Materiały sesji naukowej zorganizowanej w dniach 4 i 5 czerwca 1991 r. w Lublinie*, red. P. Dymmel, Lublin 1992, s. 93–95. Zob. także idem, *W sprawie genezy polskich herbów miejskich*, [w:] *Społeczeństwo Polski średniowiecznej*, t. 6, red. S.K. Kuczyński, Warszawa 1994, s. 169–180. Seroka mówi o wykształconej formie heraldycznej – zob. idem, op. cit., passim.

nym źródłem ikonograficznym ukazującym herb Lublina na tym etapie rozwoju w wykształconej formie heraldycznej²².

Pomijając w tym miejscu bardziej szczegółową analizę ikonograficzną herbu przedstawionego na interesującej nas pieczęci, należy jednak zauważyć, że jest ona konieczna w dalszych badaniach na dziejami herbu Lublina²³. Szczególną uwagę zwraca stylizacja kozła nawiązująca do jego średniowiecznego przedstawienia znanego z pieczęci Lublina z początku XV w. Charakterystyczne są jego długie wygięte i karbowane rogi, rozdwojone kopyta oraz kudłata sierść. Z dawnej pieczęci zachowano także, o czym była już mowa, prawą stronę heraldyczną, w którą zwrócony jest kozioł.

Czas powstania pierwszej pieczęci burmistrza oraz nowożytna zmiana herbu miasta na niej przedstawiona kierują naszą uwagę na osobę Łukasza z Nowego Miasta, który w 1527 r. objął stanowisko pisarza miejskiego w Lublinie. Ukończył on Akademię Krakowską, a na Wydziale Sztuk Wyzwolonych prowadził przez jakiś czas wykłady. Już wcześniej wskazano na jego ważną rolę w zmianie organizacji pracy kancelarii miasta oraz produkcji i zabezpieczeniu jej dokumentacji²⁴. Zachowane są liczne świadectwa tych działań, których systematyczne poznanie i opracowanie czeka na swojego badacza²⁵. Z Łukaszem należy także wiązać powstanie w latach 30. XVI w. nowych pieczęci miejskich, w tym pieczęci burmistrza. Na tych pieczęciach umieszczany był wizerunek nowego, renesansowego herbu Lublina, którego autorem z racji swego wykształcenia i znajomości kultury bez wątplenia mógł być Łukasz z Nowego Miasta.

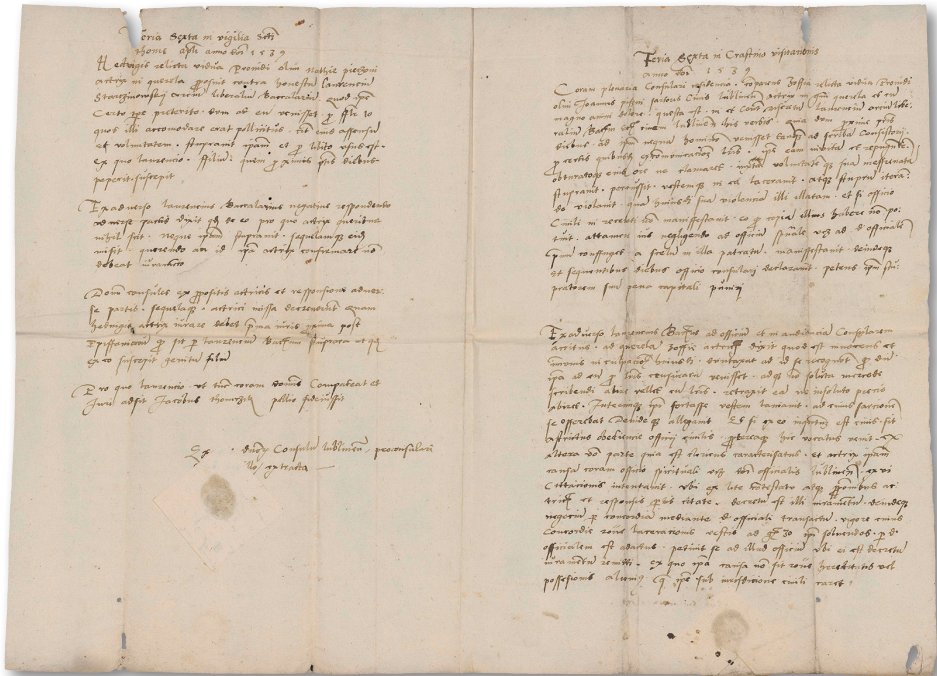
²² Zob. R. Szczygieł, H. Gmiterek, P. Dymmel, op. cit., s. 174–176.

²³ Ostatnio ważne uzupełnienie źródłoznawcze do badań nad herbem Lublina przedstawiła Trojanowska – zob. eadem, *Wizerunek herbu miasta Lublina w źródłach archiwalnych z XV–XVIII wieku*, „Studia Archiwalne”, t. 4, 2017, s. 11–29.

²⁴ R. Szczygieł, H. Gmiterek, P. Dymmel, op. cit., s. 174–176.

²⁵ Obecnie podstawowe informacje o życiu i działalności Łukasza z Nowego Miasta dają biografy w *PSB*, t. 18, s. 535–536 i *Słowniku biograficznym miasta Lublina*, t. 1, Lublin 1993, s. 167–168. Zob. także B. Nadolski, *Podręcznik epistolograficzny Łukasza z Nowego Miasta*, „Pamiętnik Literacki”, t. 28, 1931, s. 72–77 i L. Winniczuk, *Łacińskie podręczniki epistolograficzne w Polsce XV–XVI wieku*, Wrocław 1952, s. 69–72.

Il. 1. Ekstrakt (odpis) z akt miejskich Lublina z 4 lipca 1539 r. z pieczęcią burmistrza (k. 1v-2 bifolium) (źródło: APL)

Quisquis an illis tamq[ue] clericis ex rursu allegatis remitti no[n] de-
beat vel quid iuris

Item vero impugnabat - q[uo]d allegata sua ip[s]e tamen no[n] de-
ret. Sicutat. Simpliciter narracioni mittitur. et etiam nullando.
Contra se fieri in ip[s]o dicebat. petensq[ue] ei h[uius]modi querelam
sua iusticia monstrare.

Domini consules prius artores positio et responsio partis adverse
exhibitis. et bene intellectis. p[er] p[ar]te[m] q[uo]d eo. q[uo]d artor ip[s]e no[n] sit
recond. quia no[n] inconstanti p[er] artorem que se supponit allegavit
ad officiu[m] et iuris est delicta. sed p[ro]voluta. quide[m] ad p[ar]te[m]
Capituli inculpato. et requiritur sequi no[n] debere. Sicut
etiam tamen exipiente ad p[ar]te[m] spirituali. ex nullo rursu
una quia dem id officialis per relos p[ar]te[m] ab officio p[ar]te[m]
sulari de facienda iusticia in rursu ead[em] missos requiritur.
ip[s]e tamen inculpato et Jossu artorem ad officiu[m] simile
recondit et ubi iusticia imploraret. Altera. quia ad p[ar]te[m] artoris
respondit negatim put[ans] ead[em] responsio declarat. et p[er] hoc lib[er]um
est contestatus. et an lib[er]o contestato. no[n] exipitbat se ad
p[ar]te[m] spirituali. Cui no[n] subest ex quo sit omis. in simile habet.
Sequitur et ad mitti no[n] debet. Sed ip[s]e tamen negatim
sua prior est h[uius]modi inconstanti et inconstanti rursu exipitbat
innocentia sua. q[uo]d rursu ip[s]am Jossu no[n] violant. neq[ue] sup[er]
put[ans] ip[s]a querelam. Damnu[m] t[ame]n in rursu factu[m] q[uo]d no[n] in p[ar]te[m]
ip[s]e tamen. rursu ip[s]a arbitriu[m] p[ar]te[m] h[uius]modi est.

A quo dicitur Consulari tamen Jossu illud p[ar]te[m] no[n] sup[er]
ad in p[ar]te[m] Castri Cracoviensis p[ar]te[m] appellat. Ex quo ip[s]a
artoris no[n] debet ead[em] p[ar]te[m] re ad officiu[m] d[omi]ni officialis ubi est ead[em]
tamen dicitur inconstanti. et rursu no[n] tangat h[uius]modi.
An ip[s]e ip[s]o p[ar]te[m] suas ad p[ar]te[m] spirituali. inconstanti
h[uius]modi p[ar]te[m] illis se offerens. habere no[n] debet vel quid
iuris: Sententia in p[ar]te[m] p[ar]te[m]
Ex actis d[omi]ni Consulari Lublini p[ar]te[m]
h[uius]modi extraxit

II. 2. Ekstrakt (odpis) z akt miejskich Lublina z 19 grudnia 1539 r.
z pieczęcią burmistrza (k. 2v bifolium) (źródło: APL)

Il. 3. Odcisk pieczęci burmistrza na ekstrakcie z 4 lipca 1539 r. (źródło: APL)

Il. 4. Odcisk pieczęci burmistrza na ekstrakcie z 19 grudnia 1539 r. (źródło: APL)

Summary

The newly discovered 16th-century seal of the mayor of Lublin

During the work on organizing non-archived files in the State Archive of Lublin the seal of the City of Lublin was found, which is stamped on two pages of the bifolium containing excerpts from the Lublin city records of 1539. It is round in shape, its diameter being 14 mm. The seal had previously been known only from the description by Marian Gumowski, who saw it before World War Two on a document of 1536 in the Treasury Archive in Warsaw. Now it is known directly from two extant imprints, thereby complementing the compiled catalogue of Lublin's city seals from the Middle Ages to the early 19th century. The seal belonged to the city's mayor and is now the oldest known mayor's seal of Lublin. The matrix of the seal was probably made in the mid-1530s, and its origin may be connected with work of Łukasz of Nowe Miasto, master of liberal arts from University of Cracow, on organizing the activity of the city chancellery. The image of the seal on the extant imprints is well preserved. Its field contains Lublin city's coat of arms representing a goat on a Renaissance shield, climbing a grapevine. Above the shield there are letters S P L, which indicate the proconsul or Lublin's mayor as the keeper of the seal.

Bibliografia

Literatura

- Dymmel P., *System sfragistyczny średniowiecznego Lublina. Próba rekonstrukcji*, [w:] *Pieczęć w Polsce średniowiecznej i nowożytnej. Zbiór studiów*, red. P. Dymmel, Lublin 1998, s. 193–215.
- Forysiak-Wójciński R., *Sfragistyka miejska w Ossolineum – materiały i zbiory po profesorze Marianie Gumowskim*, [w:] *Zbiory pieczęci w Polsce*, red. Z. Piech, W. Strzyżewski, Warszawa 2009, s. 193–205.
- Gumowski M., *Pieczęcie i herby miejscowości województwa lubelskiego*, Lublin 1959.
- Myśliński K., *Wójt dziedziczny i rada miejska w Lublinie 1317–1504*, Lublin 1962.
- Nadolski B., *Podręcznik epistolograficzny Łukasza z Nowego Miasta*, „Pamiętnik Literacki”, t. 28, 1931, s. 72–77.
- Opracowanie materiałów sfragistycznych w archiwach*, red. P. Gut, M. Hlebionek, Warszawa 2020.

- Panfil T., *Herb Lublina. Geneza, symbolika, funkcje*, Lublin 1999.
- Seroka H., *Herby miast małopolskich do końca XVIII wieku*, Warszawa 2002.
- Stankowa M., *Kancelaria miasta Lublina XIV–XVIII w.*, Warszawa 1968.
- Szczygieł R., *Łukasz z Nowego Miasta*, [w:] *Słownik biograficzny miasta Lublina*, t. 1, Lublin 1993, s. 167–168.
- Szczygieł R., Gmiterek H., Dymmel P., *Lublin. Dzieje miasta*, t. 1: *Od VI do końca XVIII wieku*, Lublin 2008.
- Szymański J., *Herb – znak samorządowej wspólnoty*, [w:] *Polskie tradycje samorządowe a heraldyka. Materiały sesji naukowej zorganizowanej w dniach 4 i 5 czerwca 1991 r. w Lublinie*, red. P. Dymmel, Lublin 1992, s. 91–98.
- Szymański J., *W sprawie genezy polskich herbów miejskich*, [w:] *Spółczesność Polski średniowiecznej*, t. 6, red. S.K. Kuczyński, Warszawa 1994, s. 169–180.
- Trojanowska M., *Katalog pieczęci miasta Lublina od roku 1317 do roku 1811*, „Archeion”, t. 60, 1974, s. 105–123.
- Trojanowska M., *Pieczęcie miasta Lublina od roku 1317 do roku 1811*, „Archeion”, t. 60, 1974, s. 81–104.
- Trojanowska M., *Wizerunek herbu miasta Lublina w źródłach archiwalnych z XV–XVIII wieku*, „Studia Archiwalne”, t. 4, 2017, s. 11–29.
- Winniczuk L., *Łacińskie podręczniki epistolograficzne w Polsce XV–XVI wieku*, Wrocław 1952.